

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ————— ❁

بخوان

طریقه از زبان حضرت ولیعصر
حضرت آیه الله خاندان

مصطفیٰ عنقرای

نهضت نو افزای
وابسته به انتشارات انقلاب اسلامی

مقدمه

جمهوری اسلامی نظامی است که در آن حکومت از جنس ولایت و امامت است. بین امام و امت، رابطه‌ای دوسویه، چندساحتی و وثیق برقرار است که از سویی بر اعتقاد و ایمان دینی و از دیگر سو بر عاطفه و محبت ابتناء دارد؛ و نیز با آگاهی و بصیرت ممزوج است و با دانایی و معرفت به تعالی می‌رسد.

تبیین هر یک از این ارکان چهارگانه، گامی است به سوی بازشناسی رابطه دوسویه رهبری - رهروی در نظام اسلامی که به تعمیق و تحکیم مناسبات حکومت و جامعه منجر خواهد شد. ناگفته روشن است که قدم گذاردن در این وادی، بسی دشوار است اما دشواری راه نمی‌تواند توجیه قابل قبولی برای شانه خالی کردن از زیر بار این مسئولیت خطیر باشد و شاید گریزی از آن نباشد که آهسته و پیوسته در این راه گام نهاده شود. این نیز اقتضاء دارد به جای آنکه تلاش شود تا ابعاد گوناگون این مهم، یک باره تألیف و منتشر شود، جزء به جزء آن به نگارش درآید و مرحله به مرحله، کامل و به غنای آن افزوده شود.

«از نیمه خرداد» تلاشی ستودنی برای گشودن باب تبیین و تفهّم خطوطی از اندیشه و رفتار رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای است که توسط جناب آقای غفاری به رشته تحریر درآمده و در معرض بهره‌مندی

همگان و نیز نقد و داوری پژوهشگران قرار گرفته است. همچنان که نویسندگان اذعان کرده این اثر پینجره‌ای برای درک منظومه فکری و منطق عملی رهبر معظم انقلاب اسلامی است و ادعای ارائه تصویری جامع و مانع از آنچه بازگو شده است را ندارد.

رجاء واثق داریم کوشش‌های ژرف‌نگرانه و محققانه دیگر پژوهشگران متعهد در جهت شکل‌دهی به رهروی معرفت‌محور، یارمان خواهد بود و در دستیابی به منظومه فکری و سبک رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، مددکارمان.

من الله التوفیق

فهرست مطالب

درآمد.....	۱
بخش یکم: طرحی از شخصیت حضرت آیت‌الله خامنه‌ای.....	۱۱
نگاهی به زندگی آیت‌الله خامنه‌ای؛ از آغاز تا خرداد ۱۳۶۸.....	۱۳
از تولد تا پیروزی انقلاب اسلامی ایران.....	۱۳
از پیروزی انقلاب اسلامی تا رحلت امام خمینی (قدس سره).....	۲۳
آشنایی با برخی ویژگی‌های شخصیتی آیت‌الله خامنه‌ای.....	۳۲
سخنوری و قلم‌پردازی.....	۳۲
تاریخ‌شناسی.....	۳۴
دل‌بستگی به قند پارسی.....	۳۷
مردم‌داری.....	۴۰
عشق به امام خمینی.....	۴۵
انقلابی‌گری.....	۴۹
میثاق طلبگی.....	۵۶
برآمد.....	۵۸
بخش دوم: طرحی از اندیشه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای.....	۶۱
از حاکمیت اسلام تا تمدن‌سازی نوین اسلامی.....	۶۳
بازخوانی سیره سیاسی ائمه (علیهم‌السلام).....	۶۶
بازگشت به معارف قرآن.....	۶۸
کشورسازی اسلامی.....	۷۳
بازاندیشی در مفاهیم دینی.....	۷۶
آرمان‌گرایی واقع‌بینانه.....	۸۰
آزاداندیشی.....	۸۷

۹۴	اقتصاد مقاومتی
۱۰۲	بیداری اسلامی
۱۱۰	تهاجم و تبادل فرهنگی
۱۱۶	جوان مومن انقلابی
۱۲۳	ریزش‌ها و رویش‌ها
۱۳۰	سبک زندگی اسلامی - ایرانی
۱۳۵	عمق راهبردی جمهوری اسلامی
۱۴۱	مدیریت جهادی
۱۴۶	مردم‌سالاری دینی
۱۵۳	نرمش قهرمانانه
۱۵۹	بخش سوم: طرحی از کنش‌های رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای
۱۶۱	آغاز دوره رهبری
۱۶۱	دنیای بدون خمینی
۱۶۶	فصلی تازه از عصر امام خمینی
۱۷۰	درباره رهبری
۱۷۰	کارویژه رهبری
۱۷۴	پاسخگویی رهبری
۱۷۸	نقش‌آفرینی رهبری
۱۸۱	سازوکارهای رهبری
۱۸۵	بررسی دو دوره
۱۹۱	گفتمان‌سازی
۱۹۱	معنای گفتمان
۱۹۲	مولفه‌های گفتمان‌سازی
۱۹۲	۱. ابتدا بر عقاید اصیل اسلامی
۱۹۴	۲. نوآوری روشمند با استفاده از منابع فکر دینی
۱۹۵	۳. رقابت گفتمانی و مرکزیت‌زدایی از گفتمان غرب
۱۹۶	۴. واکنش نسبت به گفتمان‌های فرعی و انحرافی
۱۹۷	۵. ساخت واژگان برای ایجاد تمایز و غیریت
۱۹۸	۶. سلسله‌واری و زمان‌بندی
۲۰۰	۷. گفتمان‌سازی، فراتر از مرزهای ملی
۲۰۲	۸. دانشگاه / دانشجو کارگزار گفتمان‌سازی
۲۰۴	مراحل گفتمان‌سازی
۲۰۶	نهادسازی
۲۰۸	۱. اولویت کارآمدسازی

۲۰۹	۲. اقتباس خلاق.....
۲۱۰	۳. در چهارچوب قانون.....
۲۱۲	۴. حمایت از نهادها.....
۲۱۳	۵. در برابر استبداد فردی.....
۲۱۵	بخش چهارم: طرحی فرامتنی.....
۲۱۷	سخن رهبری را چگونه دریابیم؟.....
۲۱۷	مسئله «فهم نظر رهبری».....
۲۲۰	حجیت ظاهر یا تأویل متن.....
۲۲۲	ضرورت تحلیل مستقل.....
۲۲۵	سیاست اعلامی و سیاست اعمالی.....
۲۲۸	تبیین مطلب، طرح سرفصل یا فصل الخطاب؟.....
۲۳۰	۱. طرح سرفصل.....
۲۳۲	۲. فصل الخطاب.....
۲۳۴	نقش آفرینی واسطه‌ها.....
۲۳۴	۱. بازنمایی رسانه‌ای.....
۲۳۵	۲. واسطه‌گری منصوبان و گروه‌های مرجع.....
۲۳۷	نقش دفتر رهبری.....
۲۳۸	برآمد.....
۲۴۱	پیوست: نمایه سخنرانی‌ها، پیام‌ها و نامه‌ها، گفت‌وگوها (به ترتیب تاریخ).....
۲۴۱	الف. پیش از دوره رهبری.....
۲۴۲	ب. در دوره رهبری.....
۲۵۱	نمایه‌ها.....
۲۶۹	تصاویر.....
۲۸۵	منابع و مآخذ.....

درآمد

«چهارراه نزدیک آژانس - صبح»

هلی کوپتر در چهارراه می نشیند. چهره سلحشور با شنیدن اخباری از بی سیم خوشحال نشان می دهد. در هلی کوپتر باز می شود. احمد کوهی با عجله پیاده می شود. سلحشور او را می بیند. به هم می رسند.

سلحشور: هلی کوپتر برای چی آوردی؟

احمد نامه ای لوله شده، شبیه فاکس را در دست سلحشور قرار می دهد.

سلحشور: بعداً می خونم.

احمد: همین حالا.

سلحشور: این چیه؟

سلحشور شروع به خواندن می کند. کم کم عصبی و غضبناک، خیره به

احمد می نگرد.

احمد: دست خط آقاس!

سلحشور: من تمومش کردم. این غائله ختم شده است.

احمد: برای تو شاید ولی برای عباس نه.

سلحشور: باشه؛ عباس روبهت می دم.

احمد: من جفت شون رو می خوام.

سلحشور مستأصل است.

سلحشور: این یه فاکسه، اصلش کو؟

احمد ناگهان جا می‌خورد. عقب‌عقب به سمت ماشین می‌رود و همچنان روبه‌سلاحشور دارد.

احمد: به جان اون بچه‌ها قسم، آگه بخوای فکرتوپیا ده کنی، با من طرفی. سلاحشون: اینا باید عبرت بشن.

احمد به سمت ماشین می‌رود. در را باز می‌کند. نگاهی به چهره عباس و کاظم می‌کند. عباس سست و ضعیف شده است.

احمد: باید با هلی‌کوپتر بریم. (کاظم خیره به چهره احمد می‌نگرد) حاجی به من اعتماد کن.

...

داخل هواپیما - طبقه دوم - روز

عباس کنار پنجره نشسته است و کاظم کنار اوست. هواپیما همچنان در حال اوج‌گیری است. ناگهان نگاه عباس به دست زخمی کاظم که دوباره خونریزی کرده است - جلب می‌شود. کاظم خود متوجه نیست. عباس، رنگ‌پریده‌تر از قبل به نظر می‌رسد. کاظم نگاهش به او گره می‌خورد. عباس لبخندی می‌زند. کاظم نیز لبخندی می‌زند. احمد از اتاق خلبان خارج شده و به کاظم می‌رسد. او کمی خوشحال است.

احمد: آقا سلام رسوند.

توجه کاظم جلب می‌شود.

کاظم: مگه خبرداره؟

احمد: دلخور بودند که چرا پیشش نرفتی؟

کاظم: دیر بود. فرصت کم بود. کی می‌رسیم؟

احمد: الآن با اصغر صحبت کردم.

کاظم: کی می‌رسیم؟

احمد: نیم‌ساعت دیگه از ایران خارج می‌شیم. فکر کنم چهار ساعت

دیگه توی لندن بشینیم. (لحظه‌ای مکث می‌کند) حاجی؛ خبرنگارا توی

فرودگاه لندن منتظرند. باهاشون چی کار می‌کنی؟

کاظم: من راست شو می‌گم.

احمد: اونا تحریف می‌کنن. سر و تهش رو می‌زنن، چیزی تحویل آنتن

می‌دن که به نفع ما نیست.

کاظم: چیزی که می‌گم مطمئن باش به نفع ماست. کاش تو خودت توی

دردسر نمی‌انداختی!

احمد: من کارم رو می‌کنم، تو نگران نباش.»

رد پای «آقا» - تعبیری که در میان نزدیکان و پیروان، معمولاً برای اشاره به رهبر انقلاب به کار می‌رود - در سیاسی‌ترین فیلم تاریخ سینمای ایران جالب توجه است. بر اساس فیلمنامه «آژانس شیشه‌ای»، گره کار فروبسته حاج کاظم و عباس، در نهایت با دستور مستقیم رهبری باز می‌شود و در اوج ناباوری شخصیت واقع‌گرا و مصلحت‌اندیش ماجرا یعنی سلحشور، احمد کوهی موفق می‌شود کاظم و عباس، شخصیت‌های آرمان‌گرای فیلم را از مخمصه نجات بدهد. بعد هم وقتی در هواپیما می‌نشینند، رسیدن «سلام» رهبر است که به آنها دلگرمی می‌دهد.

با این حال هنوز نمی‌دانیم چرا دیالوگ‌های مربوط به «آقا» در این دو سکانس، در نسخه نمایش شده این درام سیاسی حذف شده‌اند؟ وسواس‌های معمول کارگردانی مثل ابراهیم حاتمی‌کیا عامل آن بوده یا شاید توصیه‌ای از جانب دفتر رهبری؟

عامل آن هرچه باشد، در نهایت فقط یک اشاره به رهبری در فیلم هست. آنجا که حاج کاظم در روایت قصه خود برای گروگان‌ها یا شاهد‌هایش، اشاره‌ای به «پیر جوون زخم‌چشیده» می‌کند که جانشین پیر و مراد شهر آرمانی او شده است.

همان‌گونه که اغلب تماشاگران فیلم آژانس شیشه‌ای هیچ‌گاه نسخه اصلی فیلمنامه اثر را نخوانده‌اند و تصور دقیقی در رابطه با عامل‌رهای بخش

قهرمانان داستان از معرکه ندارند، احتمالاً در ذهن بسیاری از مردم ایران و جهان نیز تصویر همه‌جانبه‌ای از آنچه آیت‌الله خامنه‌ای به عنوان رهبر انقلاب انجام می‌دهند وجود ندارد. هرچند ممکن است تماشاگر باهوش، از شیوه چینش رخدادها و کنش - واکنش شخصیت‌ها، حدس‌هایی در رابطه با مداخله مقامات عالی‌رتبه نظام در ماجرای فرضی فیلم بزند، اما بدون خواندن فیلمنامه، تنها یک سایه مبهم در این رابطه در ذهنش نقش خواهد بست.

به همین نسبت می‌توان گفت که آنچه قالب تصور مردم از آیت‌الله خامنه‌ای به عنوان رهبر را می‌سازد، سخنرانی‌های ایشان است. شاید بسیاری، «آقا» را یک سخنران زبردست ببینند که گه‌گاه با مخاطبان عمومی یا اقشار و اصنافی از جامعه - بیشتر در «حسینیه امام خمینی» یا احیاناً در نماز جمعه تهران یا محل تجمع مردم در سفرهای استانی - سخن می‌گوید. در حالی که ممکن است حتی تصور درستی از منظومه فکری و خط سیر رهنمودهای آیت‌الله خامنه‌ای در رابطه با موضوعات مختلف نداشته باشند.

البته آنچه در فضای غبارآلود فتنه ۸۸ رخ داد، عملاً شخصیت و عملکرد رهبر انقلاب را تا اندازه‌ای از بایکوت خبری در رسانه‌های منطقه و جهان خارج نمود و ایشان را در مرکز توجهات افکار عمومی قرار داد. همزمان دورشته ماجرای دامنه‌دار دیگر نیز آیت‌الله خامنه‌ای را در دهه سوم رهبری‌شان، بیشتر به کانون توجهات رسانه‌ای کشانده است: نخست، «پرونده هسته‌ای ایران» که رهبر انقلاب نقش کلیدی در آن داشته و از دید بسیاری از ناظران، حرف آخر را در این رابطه می‌زند؛ و دیگر، صحبت‌ها و موضع‌گیری‌های ایشان در رابطه با «موج نو بیداری اسلامی» در کشورهای غرب آسیا و شمال آفریقا که اکنون در برخی موارد به میدان جنگ نیابتی غرب و چند بازیگر منطقه‌ای در مقابل محور مقاومت به رهبری ایران مبدل شده است.

با این همه می توان گفت که هنوز ابعاد مهمی از سخنان و کنش های رهبر، برای افکار عمومی ناشناخته یا ناپیدا است. از سویی شتاب و گستره رخ دادها و سبک پردازش رسانه ها به گونه ای است که سابقه، سیر منطقی و نوسان بیانات و مواضع آیت الله خامنه ای به خوبی دیده نمی شود؛ از سوی دیگر همچنان تصویر رهبری به مثابه یک سخنران توانا بر سایر ابعاد شخصیت و عملکرد ایشان به عنوان عالی ترین مقام سیاسی - مذهبی کشور سایه می اندازد. در حالی که گذشته از مقام رهبری، در لایه های گوناگون دیگری نیز - که البته در هم تنیده اند - می توان به شخصیت و عملکرد آیت الله خامنه ای پرداخت:

- به عنوان مجتهد یا مرجع تقلید،
- به عنوان روشنفکر و مصلح اجتماعی،
- به عنوان مبارز انقلابی،
- به عنوان سیاست مدار و راهبر دگذار،
- و...

فقر منابع در مورد هریک از این ابعاد، نگران کننده است. اغلب آثار پراکنده موجود در این زمینه نیز دچار یک یا چند مورد از این آسیب ها هستند: از داده های متقن و معتبر بهره نبرده اند؛ جامعیت لازم را ندارند و یا تنها موضوع خاصی از اندیشه یا مقطع خاصی از زندگی رهبری را بررسی کرده اند؛ فاقد جنبه تحلیلی هستند یا از منظری یک سویه به قضاوت نشستند؛ زمینه های سخن و کنش رهبری را به عنوان یک مولفه مهم در نظر نداشته اند و...

این کتاب، تلاش دارد روایتی از اندیشه و رهبری آیت الله خامنه ای به دست دهد تا خوانندگان را در نزدیک شدن به این هدف ها همراهی کند: آشنایی فشرده با زندگی فکری - سیاسی و نیز شاکله و مولفه های شخصیتی ایشان؛ دریافت مهم ترین ابعاد منظومه فکری آیت الله خامنه ای در کنار نمونه هایی از کنش های غیر کلامی و در ارتباط با زمینه های آن؛ درکی از

سازوکارهای اصلی در الگوی رهبری؛ و در نهایت، برداشتی از هم‌نشینی آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی در مدیریت کلان ایشان.

نگارنده ادعای جامع و مانع بودن نتیجه کار خود را ندارد اما تنها تلاش نموده تا این اثر، طرحی مستند و قابل دفاع از منظومه فکری و منطق عملکردی رهبرانقلاب باشد. بدیهی است خطوط کلی این تصویر، می‌تواند با پژوهش‌ها و ویرایش‌های بعدی وضوح بیشتری بیابد. از این رو، اصل بر فشردگی و تبیین سرفصل‌هایی برای تأمل مخاطبان بوده است. همچنین ساختار معمول آثار پژوهشی مانند ذکر کلیات و مقدمات، فصل‌بندی‌های تخصصی و آوردن ارجاعات مکرر در پانویس‌ها کنار نهاده شده تا خواننده بتواند بدون ملال، مضمون اصلی را دنبال کند.

کتاب در چهار بخش سامان یافته است:

بخش یکم آشنایی با زندگی علمی - اجتماعی، مبارزات سیاسی و برخی ویژگی‌های شخصیتی آیت‌الله خامنه‌ای است که می‌تواند نقش مهمی در فهم زمینه‌های فکری و مدیریتی ایشان داشته باشد.

بخش دوم شامل یک مقدمه تحلیلی و چندین سرفصل است که بخش مهمی از کلیدواژه‌ها و مفاهیم پرکاربرد در سخنان آیت‌الله خامنه‌ای را پوشش می‌دهد. این مداخل، بر اساس ظرفیت‌شان برای نشان دادن ابعاد مختلف افکار، دغدغه‌ها و عملکرد ایشان، از میان ده‌ها عنوان دیگر گزینش شده‌اند.

بخش سوم به الگوی رهبری ایشان اختصاص یافته و کارویژه رهبری در قالب دو سازوکار گفتمان‌سازی و نهادسازی در آن بررسی شده است.

بخش چهارم نیز شامل یک رشته ملاحظات اساسی در رابطه با فهم سخنان رهبری است که نسبت به سایر موضوعات کتاب، جنبه فرامتنی دارد اما در گره‌گشایی از برخی پرسش‌های خوانندگان، موثر است.

در سراسر این کتاب، استنادات زیادی به سخنان و نوشته‌های خود آیت‌الله خامنه‌ای شده است؛ چون در مورد بسیاری از مطالب، با وجود تلاش‌های فراوان، هنوز دیدگاه‌های ایشان در پرده‌ای از فراموشی است یا

آنکه داده‌های مرتبط، درست پردازش نشده‌اند. در این سخنرانی‌های ماهم گاهی حرف‌های خوبی در گوشه کنار هست؛ منتها غالباً دقت نمی‌شود و همین طور گم می‌شود. (۷ اردیبهشت ۱۳۷۷)

آگاهی از این سخنان، در کمک به تحلیل و اقدام باورمندان به گفتمان انقلاب اسلامی ضروری است. درنگ در این موارد حتی برای مخالفان و منتقدان نیز می‌تواند سودمند باشد.

آنچه از میان انبوه بیانات، مکتوبات، خاطرات و مواضع آیت‌الله خامنه‌ای در این دفتر گزینش و گردآوری شده، تنها در حکم پنجره‌ای است به روی مخاطب تا در یک چهارچوب تحلیلی اولیه، با مراجعه به مجموعه آثار ایشان در موضوعات مختلف، بتواند برداشت بهتری داشته باشد.

هرچه انباشت تحلیل‌های مستند و مستدل بیشتری پیرامون شخصیت، تفکر و عملکرد رهبر انقلاب وجود داشته باشد، امکان فهم چندلایه و گسترده‌تری فراهم خواهد شد. این درآمد، شاید نخستین گام از جنس خود در زمینه رهبری پژوهی باشد که هم می‌تواند با مطالب و سرفصل‌هایی دیگر تکمیل شود؛ و هم با زنجیره‌ای از پژوهش‌های غنی ترواز زوایای دیدی متنوع‌تر که توسط دیگران انجام می‌شود، پیوند برقرار کند. این هر دو نیازمند دریافت دیدگاه‌ها و پیشنهادهای خوانندگان تیزبین است.

دوستان فراوانی با راهنمایی خود، نویسنده را در به سامان رساندن این کتاب یاری رسانده‌اند که نمی‌خواهند نامی از آنها برده شود. همچنین لازم است از سرورانی که نسخه پیش‌نویس را با دقت خوانده و با نکات خود بر اعتبار آن افزوده‌اند، سپاس‌گزاری ویژه داشته باشم. در این اثر مختصر، اگر ثمری برای خواننده هست، مرهون آن‌هاست و اگر کمبود و کژی هست، بر عهده نویسنده.